

רס"ד אה"ח עלי אדוני המלך העון והגני נחמתי לאמר מה עשיתי וככל
אתחיל הענין מתחלתו. הארץ נחלקת לה' חלקים מסורה למערב
שקורין זונ"אש בלשון יון דהיינו חגורו בלשוננו הקדוש. האמצעי נקראת זונ"א
שור"ידיא דהיינו חגור' הנשרפ' שהיא סמך באמצע הכדור ושתי חגורו' הסמוגו'
לצדידיא אחת לפאת צפון ואחת לפאת דרום. הרי שלש. ושתיים אחרות שהן
הקרות סמוכות לאלו אחת נוגעת בקוטב הצפוני ממש. ואחת נוגעת בקוטב
הדרומי ממש ודרך השמש הוא בחגורה השורפ' ואינה נוטה מסנה לעולם אלא
שקו משהו היום שהוא באמצעה מחלקת אותה לשנים. החלק הא' לצד צפון
והב' לצד דרום. ובתקופת ניסן השמש יושב בקו משהו היום ומשם הולך
ועובר אל חלק האפודה השורפת אשר לצד צפון ומתקרב כל מה שאפשר
אל החגורה הממוזגת הצפונית אשר תחתיה כל האיב"ו"פא. וחלק גדול
מהאס"יאה. וקצת מהאפרי"קה ומהים הדרומי וכו'. ואז גורם ליושביה
הקייץ וימים ארוכים ולילות קצרו'. ובתקופ' תמוז הולך ומתקרב אל קו משהו
היום עד הגיעו שם בתקופת תשרי ומשם הולך ומתרחק ממנו עד תגיע
בתקופת שבת אל סוף חגורה השורפת לצד דרום ואז הוא חורף לנו וקייץ
ליושביה בצד דרום. דהיינו קצה האפרי"קא שקורין קא"ו"ו די בוא"ינא
שפירא"נצא. מלכות מונמו"טאפא שם באפרי"קא. חלק גדול מהיבשה
הדרומית שהוא נגר מיצר מאנליא"ניש. וקצת מלכות ברא"יול וג"יולי וכו'.

ומאז ולהלאה חוזר ומתקרב אלינו עד תקופת ניסן כמ"ש :
וצריך לידע שרוחב אפודה השורפת הוא של מ"ז מעלות דהיינו מסושה
היום לצד צפון כ"ג וחצי. ומסושה היום לצד דרום כ"ג וחצי. ואם
תעשה מהמעלות מילין ותתן לכל מעלה ששים מילין אימלקיים תמצא רוחב
השורפת של אלפים ותת"ך מילין אימלקיים. ורוחב כל א' מחגורות הממוזגות
אלפים תק"ף. ורוחב כל חגורה מהקרות אלפים ות"תך. ומכל זה אינו מיושב
לפי כבדת הקדמונים אלא אלפים תק"ף ברוחב וכל האורך מסורה למערב.
אבל בכל שאר החגורות אין בהן יישוב לא באפודה השורפת מפני רוב
חומה כמ"ש ולא בחגורות הקרות מפני רוב קריירותן ולא בממוזגות לצד
דרום מפני שאד"ה"ר וכל שאר הבריות נבראו בחגורה הממוזגת שלנו וכדי
לילך לחגורה הממוזגת שלצד דרום היה צריך לעבור בחגורה השורפת וזה
אי אפשר. א"כ נמרו אומר שאין יישוב בעולם אלא ברוחב אלפים תק"ף
מילין. והנביא מכריז (ישעיה מ"ה) כי כה אמר ה' בורא השמים הוא
האלהים יוצר הארץ ועושה הוא כוננה לא תהו בראה לשבת יצרה. שר"ל
שרצון הש"י הוא שהארץ תתישב והם אומרים שאי אפשר אלא באחד
מחמשת חלקיה. ואילו לא היו יודעין בחכמת הגלגלים ונימוסיהם ולא היו
כותבין שתחת קו משהו היום הלילות והימים שוין לעולם החדשתי כי
אמרתיו לא ידעו מה הוא. אבל הם הודיעונו זה יותר מאדף שנים קודם
שנתגלו הגלילות שבחגורה השורפת ואעפ"כ לא עלה בדעתם לומר שהיו
הב"ה יכולין לחיות שם לפי שאע"פ שהשמש מכה בקו ישר על ראשי
האנשים ההם כיון שהיום והלילה שוין בכל ימות השנה אפשר שקריירות
ולירות הלילה ימוג רוב חום היום. ועוד שבחצי הלילה השמש הולך
תחת כפות רגליהם ולזה יש להם קור גדול באופן שצריך שיבעירו אש
בכל מושבותיהם. כשא"כ ליושבי אפודות ממוזגות שבליילה אינה מתרחק
מהם כל כך כידוע לחכמי התכונה :

רס"ה אה"כ עוד יש לך להוסיף שיש להם חורף וקייץ לא לענין קור וחום
כי

כי החום נובר כל השנה אלא לענני היובש והמטר באופן שבחלק החגורת השורפת שהיא לצד צפון כשהשמש מכה על ראשם בקו ישר אזי ממטיר ה' אלהים על הארץ זרם מים כבירים שוטפים שמלחלחין ומרטיבין האויר ויש מקומות שיהי' מטר מ' חדשים רצופים :

רסז אה"ח זהו אחד ממעשי ה' כי נורא הוא. ואין להאשים הפילוסופים על שלא ידעו כלום מזה התיקון כי כולם נולדו בתגורה הממוזגת אשר בה היובש נובר בקיץ מה שאין כן בשורפת שכרוב מחוזה כשהשמש מכה על ראשם אזי מתחילין גבורות גשמים. וכיון שלא ראו ולא שמעו כזה סימיהם היאך היו יכולים להגיע בהשערתם אל חכמת ויכולת השגחת ה' אלהינו ית' ויתעלה שמו :

רסז אה"כ עתה ידעתי כי אתה מבקש האמת והיושר יען אתה מליץ בעדם במה שלא הי' אפשר לידע לא להם ולא לשום אדם :

רסח אה"ח אבל אני מאשים אותם מצד אחר. לפי שהם יודעני שבמקומות החמים הטל יורד בשפע יותר מבמקומות הקרים וזה נראה באיקלימים החמים מהחגרה הממוזגת וביותר ויותר בחגורה השורפת במלכות פי"רו. אשר במישור סמוך לים לא יהיה מטר לעולם ולא נהרות המשקים כנילוס. ואעפ"כ יש שם יישוב גדול וכל מה שצריך. למזון האדמה והבהמה. וזה לא כיווני הפילוסופים בהשערתם נגד דבר הנביא שאמר ע"פ ה' לא תהו בראה לשבת יצרה ונגד הנסיון שמוכיח שכל גליל חגורה השורפת ארץ שמנה וטובה ויושביה חיים בה חיים טובים ארוכים ומתוקים כי אין שם מחסור כל דבר. ויש שם פירות נחמדים וערבים יותר מבשאר העולם. סמינים אשר לא נמצאים בחגורה הזאת. ולמען תהיה ראוי' ליישוב הלך לה חכמת הש"י היום והלילה לשני חלקים שונים ליושבים תחת משה היום בכל השנה לפי שהשמש עובר ראשם שני פעמים בשנה בתקופת תשרי ובתקופת ניסן ובשתי קצוות רוחב החגורה אשר בקצה העומד לצד צפון שנקרא הפוך הקיץ. עובר השמש על ראש יושביה בתקופת תמוז בלבד. ובשל צד דרום שנקרא הפוך החורף בתקופת טבת בלבד. באופן שליושבים תחת משה היום שעזת היום י"ב לעולם. אבל ליושבי הקצוות יהי' יומם ארוך י"ג שעות ומעט יותר. ובאריכות הלילות האויר מתקרר מאד וגורם שבבקר תהיה שכבת הטל בשפע. וזהו ג"כ לעזר ולהועיל. עוד מחצי הלילה עד חצי היום הקב"ה משיב רוח יבשה ומשם עד חצי הלילה רוח ים. עוד יש בגלילות ההנה הרים גבוהים יותר ממה שיש בשאר החגורות. אשר שם גשמים ושלגים כל השנה באופן שהמקומות הסמוכים להם בבקעה אינם מגדלין צמחים מרוב הקור. וזה ג"כ מרטיב ומלחלת האויר מאד מאד. והפילוסופים עם כל עומק שכלם ותרופותם לא שתו לבם לתקונים האלה וגזרו אומר בהחלט שהארץ שתחת חגורה השורפת לאש תהיה לאכלה ולכן לא עבר בה איש ולא ישב אדם שם ותהי' להפך :

רסט אה"כ הנה כבר הוכחת עד היכן ידם של פילוסופים מגעת ובדאי שאפילו הם בעצמם יורו לדבריהם כי כנים הם ולכן בא הקץ להודיעני היתרון שיש לחז"ל עליהם :

רע אה"ח הנה הוכחתי מהפילוסופים עצמם שהם חלוקים בעיקריהם. בהקדמותיהם. ובתולדותיהם. והוכחתי ג"כ שכל העוקרים וההקדמ' והתולדות שלהם אינה אלא פרי מברותם והשערותם. ובכן אין עיקר ואין מאמר

סאמר ואין הצעה באין מחלוקת וצוחה. לפי שאם יאמר פילוסוף אחד ד'ם שא' מהגופו' הקטנים שהם יסודות המורכבים יכול ליחלק לאין תכלית יקום אחר ויתרים כנגדו לאמר אי הכי היינו גרניר חדל היינו סלא כל הארץ כיון שזה וזה יכולין ליחלק לעולם אלא ודאי צריך לומר שיחלק עד גבול מה ולא יותר מרוב קטניו. והנה קמה כל המשפחה האחרת על זאת ואמרה דזה א"א משום דאי הכי יצא יש מאין אחר הבריאה שדרי אם יחלק עץ א' לחלקים כל כך קטנים שלא נשאר בו עוד מה לחלק נמצא שמאין נעשה עץ. וזה לא היה אלא בראשית בראו אלהים את השמים ואת הארץ, וכן בכל עיקר ובכל ההקדמה ובכל תולדה זה אומר בכה וזה אומר בכה והשלישי אומר לא כדברי זה ולא כדברי זה. והרביעי יתפאר עליהם לאמר אני עמדתי בסוד הבורא והוא גם הוא לא יצא מתוהם ההשערה ויחתרו כולם להשיג אל מחוץ האמת ולא יכולו:

רעא אה"כ וכי ושי מחלוקת בין חכמי ישראל. והלא המשניות והברייתות והתלמוד מלאים על כל נדויותיהם ממחלוקות וסבירות רחוקות זו מזו ברחוק מורה כמערב:

רעב אה"כ כבר שאלת סמני השאלה הזאת עצמה. (ויכוח ג' סי' א') ואו השיבותיך כפי הענין וגם פה לא אחדל מלהוסיף לקח למען יבחנו דברי הו"ל ויודע כי האמת אתם:

רעג אה"כ אמת טענת. אך לא הבאת שם אלא שנים שלשה גרנים וזה מעט קט לדבר גדול כזה:

רעד אה"כ לכן עתה באתי להוסיף על הראשונים לרוות צמאת אוהבי האמת ובשם ה' אשר הנחני בדרך אמת אתחיל ואומר. הפילוסופים אינם מסכימים בעיקרי הפילוסופיא ולא בהצעותיה הקדמותיה ותולדותיה כמו שהוכחתי. ואפילו שהיו מסכימין כולם על דעת אחת לא ספני זה היו יוצאים מתחום ההשערה ונכנסין לגבול האמת יען וביען לא היו יכולים לידע אם פיהם דבר שוא עד יערה עליהם רוח סמרום ויגיד להם היתכנו דבריהם כמו שאירע לשלמה המלך (מלכים א' ד') אשר רוח ה' העיד עליו וידבר על העצים סן הארז אשר בלבנון ועד האזוב אשר יוצא בקר וידבר על הבהמה ועל העוף ועל הרמש ועל הדגים. (עיינ סי' ב') וזה לא אירע לפילוסופים ולא יארע לעולם. אמנם הו"ל לא מבעיא מסכימים על העיקרים הראשונים דהיינו הכתובים בפירוש במקרא. כגון שמירת שבת וחגיגת הרגל וצום יום הקדוש והקרבת הקרבנות ואיסור עריות ורבות וכיוצא אקף אף עיקרים השניים דהיינו תורה שבע"פ אין חולק עליהם ואין מכחישים אותם. כגון מ"ל מלאכות שבת. ומ' סאה של מקוה. ושופר של ר"ה ואתרוג של סוכות. ושיעור הסכה שבעה טפחים על ז' טפחים וכיוצא בהן. אלו והדומים לאלו אני קורא עיקרים שניים. וכשם שכל בני ישראל מאמינים ומסכימים יחד בעיקרים הראשונים שהם המצות הכתובות בתורה. כן כולנו אנחנו מסכימים ומאמינים בעיקרים השניים האלו שהם תורה שבע"פ שקבל משה רבינו מסיני מפי הגבורה. ואם יש איזה מחלוקת בין רבותינו אינו בשום אי מהעיקרים האלו עזה לא עלה על לב איש ישראל מעולם. והמכחישי או משים ספק בא' מהם יבדל מקהל הגולה ובשם קראי יזכר לגנאי. אבל יחלקו על פירוש קצתם כמו שהוכחתי (ויכוח ג' סי' ב') ועתה אוכיח שלא נחלקו על פירוש כולם כי יש כמה וכמה פירושי עיקרים שאין מחלוקת עליהם והם יקרים ונחמדים כעיקרים עצמם והרי לך כמה וכמה משלים

משלים. הנה חז"ל מנו מ"ל מלאכות שהן הזורע החורש הקוצר וכו' הראית
 חכם חילק על א' מאבות מלאכות האלו כגון אם זורע אב מלאכה ומוציאו
 מכללם ומשים אחר תהתיו להשלים מנין מ"ל. או שבעת מי שאמר שהם
 שלשים ושמונה או ארבעים :

רעה אה"כ לא שמעתי כזה מיום היותי על הארסה עד היום הזה :

רעז אה"ח אף בפירוש העיקרים השניים יש פירושים הרבה שאני קרא
 אותם עיקרים שלישים. כגון פירוש הכוציא מרשות לרשות שהוא
 א' מאבות מלאכות כולל כל דבר הראוי להוציא וזכרו קצת מהם בפ' כלל
 גדול בלי חילק וכן בפ' המוציא. ואם יש איוה כחוקת הוא בשיעור הדבר
 המוציא. ויש הפרש מועט בין המחמיר והמיקל כאשר תראה שהגבילו
 שיעור התכן והעצה. דהיינו תבן של קטניות. עמיר דהיינו קשין של
 שבלין (פ"ו דשבת משנה ד') עשבים. עלי שום. ועלי בצלים לחים
 ויבשים. אוכלין כגרוגרת הייב ומצטרפין זה עם זה חוץ כקליפהיהן וכו'. הרי
 ח' שיעורים למאכל אדם ולמאכל בהמה. ואין חילק אלא באחרון דהיינו
 בקליפין. ולא בכלן אלא בקליפ' ערשים לא הנושרין כשעושה מהם גזרן
 אלא בפנימיות מפני שמתבשלות עמהן ולכן ס"ל שמצטרפין לשיעור
 גרוגרת. ובהמוציא פ"ח הגבילו ש' עיר הוצאה לין חלב דבש שמן ומים
 וכל שאר משקין. ושיעור מים פרוחין שהן ראויים לגבל בהן את הטיט ולא
 חילק תנא קמא בין מוציא למצניע אלא נתן שיעור א' לשניהם ור"ש
 פליג עליה דס"ל דשיעורין קטנים של ת"ק אינן אלא למצניע אבל המוציא
 צריך שיעור של רביעית דהיינו שיעור ביצה וחצי שהוא שיעור גדול משל
 תנא קמא. והנה נראה בהריא שבשקבלו ההוצאה קבלו ג"כ שיעור הוצאת
 כל דבר ודבר. אלא שר"ש שבה שאותו השיעור היה למוציא ולמצניע.
 הרי שיש עיקרים שלישיים שאין חולק עליהם לפי שנתקבלו עם השניים
 ולא נשכחו :

רעז אה"כ הנה שמח לבי ותעלוונה כליותי בשמעי דבריך הוקרים והנעמים
 וראיותיך החוקות האמיתיות והמספקיות. והנני רואה שהוכחת נאמנה
 הסמכת חז"ל בעיקרים הראשונים והשניים ובמקצת השלישיים שלא נשכחו.
 ובודאי שזהו יתרון גדול לחז"ל על הפילוסופים. אמנם עדין לבי נוקפי על
 פסק ההלכה במחלוקות כי שמא לא הסכימה דעתם לדעת המקום :

רעה אה"ח אין ספק שפסק ההלכה כשיש מחלוקת תלוי בכל מכל כל
 בהשערה וסברא ושיקול הדעת. ובה שוין החכמים לפילוסופים ;
רעט אה"כ א"כ יאמר הפילוסוף לחכם גם אתה הלית כמוני אלינו נטשלת
 כיון שכל אפין שוין :

רפ אה"ח ואיך יאמר כן. והנה אעפ"כ יש יתרון לתכם על הפילוסוף
 אפילו בשיקול הדעת כיתרון האור מן החשך :

רפא אה"כ הודיעני איה מקום כבודו של היתרון הזה :

רפב אה"ח כתוב בתורה כי יפלא סתך דבר למשפט וגו' ע"פ התורה
 אשר ויורך. הרי שהש"י כתב בספר מיום שנתנה תורה שהוא כמכבי
 בדבר מסופק לפסק הלכה של השופט אשר יהיה בימים ההם :

רפג אה"כ כשול משל ברור ומובן לכל ועשית עמדי חסד ואמת כי זהו
 עיקר גדול שכל אמונת ישראל בהבטינו ז"ל לתוי בו :

רפד אה"ח הנה הבאתי מחלוקת שיעור הוצאת המשקים בין תנא קמא
 ד' שמעון וראינו שר' שמעון מחמיר במצניע ומקיל במוציא ולת"ק

שניתן

שניהן שוין לחומרא. הנה פסק הדין הוא לחומרא כת"ק הגע עצמך שקודם שהיו מחלוקות בישראל היו נוהגין לקולא כר"ש ואחר המחלוקות נפסק הדין לחומרא כת"ק אל תאמר בלבבך הב"ד שפסק לחומרא מעו או הב"ד שפסקו לקולא. אלא לשניהם הסכימה דעת המקום ברוך הוא לכל אחד בזמנו :

רפ"ה אה"כ והו דבר שאין הדעת סובלתו :

רפ"ו אה"ת אדוני המלך והו דבר ה' אשר דבר אל משה עבדו שהרי כתיב אל השופט אשר יהיה בימים ההם ונ' ע"פ התירה אשר יורוך. א"כ יפה דנתי יפה וזיתי לחו"ל ואין להרהר אחר דברי כי דבר ה' הוא ומי יאמר לו מה תעשה :

רפ"ז אה"כ יאמרו רדילמא כיון שידעו שבידם לפרש התורה כפי דעתם פירשוה כפי מה שרצו ופסקו הדין כאשר יעלה על המולג ולא כפי הטעם והסברא :

רפ"ח אה"ח כבר השיבותיך שברי ושמא ברי עדיף (ויכוח ב' ס' כ"ו ומ' ס'). ושאפילו תימא טהם התעו אותנו ה"ו הם ישאו את עונם ואנחנו נקיים. (שם ס' פ') אבל שואל אני מהמכחישים אם אפשר שבין ע"א אנשים של כמה וכמה דורות לא ימצא גם אחד ירא אלהים וטר מעד שישים מכשול עונם נגד פניהם :

רפ"ט אה"כ מודה אני באמת ואמונה שאין לפקפק על דברי חז"ל. ברוך אלהינו שנתן לנו תורת אמת וברוך הוא שכתר בחכמי ישראל ובמשנתם. וברוך אתה ה' שהוכחת אמתת קבלתם ותורתם והורית לי ולעמי הדרך הטוב והישר. למען נשמור חוקי ה' ומצותיו בעולם הזה ונזכה ונחיה ונירש טובה וברכה לחיי העולם הבא :

רצ אה"ח כבר מתיתי כעב כל קושיות המכחישים דברי חז"ל וקעקעתי ביצתן באופן שלא יהיה להם נגדם צד ערעור ותלונה. ועתה אם נשארו עוד עוללות קושיות והערות הנגדה נא לי כי הנני מוכן בעור האל להרסן ולקרקן עד היסוד עד אשר לא אשאר להן שורש וענף :

רצ"א אה"כ זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה בו בדברי חז"ל כי הנה כבר יצאת ידי חובתך בענין הדינים. אבל מה תאמר על מדרשי האגדה

אשר נמצא בהם דברים מבהילים ותמוהים לא יכולם השכל ולא יסבלם הסברא ופירושי פסוקים ופרשיות רחוקים מפשוטם כמסוף העולם ועד סופו ; **רצ"ב** אה"ח כלל זה יהא מסור בידך סחו"ל שאין מקרא יוצא מידי פשוטו כדאשכתן בפ' כמה אשה (דף ס"ג רע"א) נבי לא יצא האיש לא כסיף ולא בקשת וכו' ר' אליעזר אומר תכשיטין הן לו ואמרו התם מאי מעמא דר' אדכתוב תגור חרכך על ירך גבור הודך וההרדך. א"ל רב כהנא למר בריה דרבינא האי בדברי תורה כתיב א"ל אין מקרא יוצא מידי פשוטו :

(ופרש"י בד"ת כתיב הו זהיר לחזור על משנתך שתהא מווסנת לך בשעת הדין להביא ראיה כחריב על ירך גבור לנצח במלחמה והוא הודך וההרדך) :

רצ"ג אה"כ נעווה הבתובים לאחרונה כי שוקד אני על מעשה הובא בפ' הזהב (דף נ"ט על פ"ה דכלים משנה י') תגורו של עכנאי שחתכו חוליות ונתן

חול בין חוליא לחוליא שר"א כמהר וחכמים מטמאין ואמרי התם השיב ר"א כל תשובות שבועולם ולא קבלו מסנו אמר אם הלכה כמותי וכו' חזר ואמר אם הלי' כמותי מן השמים יוכיחו יצתה בת קול ואמרה מה לכם אצל ר"א שהלכה כמותו בכל מקום. עמד ר' יהושע על רגליו ואמר לא בשמים

היא וכו' אין אנו משניחין בכת קול שכבר כתבת בתורה בהר סיני אחד רבים להטות ע"כ. ואיני שואל אם המעשה הזה נכתב דרך רמז ויש בו סוד. או אם מעשה שהיה כך היה כפשוטו כי לכל הפנים קשה לי סאד איך נכתב בספר התלמוד. הנראה בעיניך שהוא דרך כבוד להשיח דברים כלפי מעלה ולהשיב כך לכת קול היורדת מן השמים :

רצ"ד אה"ח (דברים כ"ה ב') כתיב אך הנביא אשר יזיר לדבר דבר בשמי את אשר לא צויתיו לדבר ואשר ידבר בשם אלהים אתרים ומת הנביא ההוא. וכת' (שם י"ג ה') אתרי ה' אלהיכם תלכו ואותו תיראו ואת מצותיו תשמרו וכו'. הרי שהנביא שמסיר את העם מלשמור המצות חייב מיתה. ואם הבת קול היתה מכרות לפסוק הרין נגד מצות ה' אתרי רבים להטות למה ישמעו בקולה :

רצ"ה אה"כ ודילמא שכשם שמותר לנביא לעבור או להעביר על ד"ת לפי שעה כאשר ראינו באלהו שהקריב בהר הכרמל בשעת איסור הבמות. וכתיב (דברים י"ב י"ג) השמר לך פן תעלה עולתיך בכל מקום אשר תראה כי אם במקום אשר יבחר ה' באחד שבטיך שם תעלה עולתיך. כך מותר לעבור על איזו מצוה על פי בת קול. ועוד שראינו שאחר שיצתה בת קול ואמרה הלכה כבית הלל עשו כדבריהם :

רצ"ו אה"ח שאני כ"ק רבית הלל שאמרי שהלכה כב"ה שהיו רוב דהיינו אדרי רבים להטות :

רצ"ז אה"כ הניחא סבת קול דב"ה. אבל סה תאמר בבת קול דר"א שנראה חוצפא כלפי שמיא להשיב כר' יהושע :

רצ"ח אה"ח הלא ידעת אם לא שמעת שנמצא בספרים הקדמונים שאלכסנדרוס מוקדון כשהיה מדבר עם חיילותיו לחוקם ולאסמם למכחמה. היה לו מין שופר או חצוצרה וע"י הי' מדבר ונשמע קולו בכל מחנהו שהי' י"ב מיל על י"ב מיל ואם באולי יפלא בעיניך ותאמר שאי אתה סאמין בזה ספני ריחוק זמן הסיפור וחשר המספרים שהם יונים אשר לא ידברו כי אם שקר וכזב לך לך אל מדינת האיבר"ופא ותראה מין חצוצרה שקורין אותה בל' לאמין (עוב"א לוקי"מוריא) דהיינו חצוצרה מדברת ונשמע קולה ברחוק שני מילין ויותר ומשתמשין בה האניות בלב ים לדבר זה עם זה בריחוק מקום. ושר אחד היה מביט בקנה התבטה מארמונו רחוק שני מילין וירא והנה רועה בשרה סמוך ליער עם צאנו ויצו השר לאיש העומר אצלו לאמר קח חצוצרה המדברת ואמור לרועה שישמור את צאנו כי יבא זאב או דוב ונשא שה מהעדר. ויעש כן וישמע הרועה ויפן כה וכה וירא כי אין איש ותמונה איננו רואה זולתי קול וישתומם ויבהל כי חשב שקל מן שמיא נפל או שהשטן או רוח רעה היה מבקש להשעותו כדי להאבירו וזה ידע השר מהרועה עצמו אשר שלח לקרוא לו לראות מה יחשוב על הקול. והשר היה איש חסד ויחמול עליו ויגלה לו הסוד כי דאהו נבהל ונתתע ויירא לנפשו פן יקראנו אסון. ויתן לו ארוחה ומשאת וישלחהו. עוד מעשה כמלך גדול שהיה משועמם ובער ולא היו לו בנים. וירא משנהו שהיה פתי סאמין לכל דבר ויקח קנה של נחשת חלול וילך על הנג במקום אשר עשן הכבשן של הבית עולה. ויקרא אל המלך בשמו בקול גדול סבהל ומפחד ויאמר לו פלוני פלוני ה' אלהים שלחני להודיעך שאי אתה ראוי למלכות לפי שאינך יודע לרעות את צאנו ואם לא תודיד הנור מעל ראשך דע כי כלתה עליך הרעה ומופך יורש גיהנם.

ידיה כשמוע המלך ותפעם רוחו ורעדו אחותה פלצו בעתתו וישלח ויקרא את
 חמשה ויאמר לו שמעתי בת קול מן השמים וכואת וכואת דברה אלי. ויאמר
 לו המשנה אל תשים את לבך לדבר הזה כי שמא הרמיון הטעך כי אתה
 ישר ותמים. ולעולם לבך נוקפך פן לא יצאת ידי חובתך וחיבת את הזכאי
 וזכית את החייב. ורעיונדך על משכבך סליקו. או שמא השמן סקנא
 בחסידותך וצדקתך ומבקש להטעות אותך כדי שתפול במכמתו ובכן אני
 מפיל תחנתי לפניך שמע בקולי איעצך הכבד ושב בביתך אל תשנה דבר
 בין בהנהגת עצמך בין בהנהגת המדינה עד בוא הלילה ושב כל היום
 בתפלה ובתחנונים לאל כדי שיהי עמך. ובקש ממנו שאם זה מעשה שטן
 יגער בו ויבדחנו מעליך. ואם רמיון או מחשבה היא יבטלנה. ואם רצון
 ה' הוא ישנה הקול פעמים שלש וישם בלבך מה שנכון לעבודתו יתברך
 ומה שראוי לך להנחילך העה"ב. והמלך קבל עצתו ויהי בחצי הלילה
 והקול נשמע בית המלך כאשר בראשונה. ויהי באשמורת הבוקר ויסדר
 המשנה לבוא לפני המלך ויספר לו המלך את אשר שמע ויאמר לו המשנה
 על השנות הקול פעמים אפשר עתה' מצות אלהים כי מעשה שטן לא היה
 יכול להצליח לפני ישראלך ושוב מעשיך. ועתה הואל וחכה עד בוא הלילה
 ואם תשמע את הקול מדבר אליך פעם שלישית או תדע כי דבר ה' צבאות
 הוא ויהי בלילה ויבוא הקול ויקרא כבראשונה. או אמר המלך דבר ה' הוא.
 והמשנה בערמתו הסתהו והריחחו והזקהו ואמצהו בכל כחו. ובין דא לרא
 נתן מתנות בסתר לכל ערי המלך כדי שיהיו אוהביו ויבחרו בו כשהמלך
 יעזוב כסא המלכות והמלך שלח ויקבוצ את כל שריו ועבדיו ויספר אליהם
 את דברי הקול אשר שמע ויאמר בהיות שהקב"ה שלח אלי לאמר שאיני
 הגון למלכות ושאלם אחזיק במלכותי אין ישועתה לי באלהים נפשי בחלה
 בנור ושבת המלכות והנם בידכם עשו בהם כטוב בעיניכם ותנם לאדם
 אשר ראוי והגון ססני ויפצרו בו (אף כי מן השפה ולחוץ) ויטאן ויעזוב
 את כסא המלוכה וילך אל ארץ ציה ושטמה וישב שם בדר עד יום מותו
 ויקומו השרים ויבחרו במשנה ויקימוהו עליהם למלך. וזה המעשה אירע זה
 יותר מעט מארבע מאות שנה לפי מה שקראתי בדברי הימים של המלכים.
 הנה לא נעלמו מסך אדוני המלך מחשבות אדם ותחבולותיו ואם ר' יהושע
 ה' משניה בדברי הבת קול אפשר שיקום איש בליעל ורע מעללים ויעשה
 תחבולה כשר או כמשנה וישמיע קול כאלו יורד מן השמים שיאמר דברים
 אשר לא כן על ה' ועל תורתו ויתקבצו אליו אנשים רקים ופוחים ויפרקו
 מעליהם עול מלכות שמים ולכן התרים כנגדה ויאמר לה לא בשמים היא
 ובכן אין כאן השחת דברים כלפי מעלה ארובה מה שעשה ר' יהושע יפה
 עשה ואילו שמע בקולה ה' גורם מכשול גדול לדורו וכבאים ארריו :

רצנ"ז אה"כ את אשר הקלתי החמרת :

ל אה"ח מוכרתי לעשות כך. לפי שעיקר מעיקרי תורתנו הקדושה הוא
 להאמין (דברים ל"ד) שלא קם נביא עוד בישראל כמשה. וכתב הרב
 בעל העיקרים במתק לשונו שהמעם לפי (מאמר ג' פרק ב') שאילו לא יהי'
 כך ימשך שאפשר שאם המצא ימצא שאיזה נביא אתר משה יאמר איזה
 דבר שנראה שמכחיש דבריו. כגון משה רבינו אמר לא יראני אדם וחי.
 ישעיה אמר וראה את ה' היינו עוזבין דברי משה ונמשכין אתר ישעיה.
 וכן אם היה בא נביא אתר ישעיה ומכחיש דבריו היינו עוזבין את ישעיה
 ונמשכין אתר האתר. וכן היינו הולכין ונעתקין מנביא לנביא. ומתחת
 לחוזה

לחזוה. וזעט מעט תפול ח"ו התורה בכריה. אם כן כלל גדול היא בתורה ויסוד חזק בר ימוט סדכבנו עולם ועד שלא יפול מדבר ה' אשר צוה אל משה ארצה ואפילו כמלא נקודה ואם כאולי נמצא בנביא דבר או דברים שנראה שמוריים דבריו של משה רבינו נפרשם באופן שיסכימו עמהם אף שנצרך להוציאם ממשום. כי טו לנו גדול משה. ועוד שהקב"ה ירד על הר סיני ללמד לעמו תורה ומצות בקולות וברקים וענן כבד וקול שופר חזק מאוד ונשמע את קול ה' אומר אנכי ולא יהיה לך אלו. ובכן נתקעה בלבנו אמתת תורת ה' ואמתת נבואת משה רבינו רבן של כל הנביאים. כי בעינינו ראינו ובאזנינו שמענו מה שלא נראה ולא נשמע מעולם. והרואים והשומעים לא היו אנשים מעט כגון משפחה או אנשי כפר א' או עיר א'. אלא כל ישראל אנשים ונשים ומתן בחורים וגם בתולות זקנים עם נערים שהיו עולין או קרוב למספר ר' ארף אלפים דהיינו ר' מיליא'וניש. לפי שהכתוב מעיד שיוצאי מצרים היו (שמית ל"ב י"ז) שש מאות אלף רגלי הגברים לבד מתן. ואם תחשוב לכל א' מהרגלים חמשה כמנהגו של עולם שהן נשים וקטנים יעלה למספר הנ"ל בקירוב. וכיון שאנו עדים נאמנים על נבואת משה רבינו ע"ה וראינו בעינינו שהוא נאמן בבית ה' כל התורה שקבלנו על ידו בין בכתב בין בע"פ ה"ל כאילו שמענוה בסני ספי הקב"ה כאנכי ולא יהיה לך שמפי הגבוה שבענום ולכן לבטל אות או נקודה מתורתנו לא די לנו שיבוא אדם אתר אפי' שיהיה גדול בחכמה בצדק בחסידות ובנביאות ובנסים ובנפלאות ולא בת קול ולא מלאך ולא כל מלאכי השרת. אלא יבוא הקב"ה בכבודו ובעצמו ויראה כבראשונה בקולות וברקים וכו' ויאמר בפיו שהוא מבטל אות או נקודה ואז נדע כי דבר ה' הוא. וכשלא יהיה באופן זה נערה לבו מאדונו ולמות וליוסורין נפשנו זנפש שנינו ומפנו ועוללנו בשמחה לבב כהולך בחליל. אבל דבר כזה לא אירע ולא יארע מעולם כי לא יחליף האל ולא ימיר דתו לעולמים ודהע"ת אמר (תהלים י"ט) יראת ה' טהורה עומדת לעד וטלאכי אחרון שבנביאים צוה לנו (שם ג') זכרו תורת כשה עבדי אשר צייתי אותו בחורב על כל ישראל חקים ומשפטים אלו הן עיקרי תורת משה שכל ישראל מחזיק בהם ובם ה' מחזיקר' יהושע ולכן לבש בגדי קנאת ה' צבאות ותורתו הקדושה והשיב לא בשמים היא אין אנו משגיחין בכת קול. ואל תקנישני להקשות האל יעית משפם. ואיך אפשר שח"ו ימעה את ר"ו וחכריו. שהרי תשובתך בצדך שלא עשה אלא לנסותם ולזה כיונו חז"ל באמרם קב"ה חייד ואמר נצחוני בני. הנראה בעיניך אחר המענות האלה שר"י השיח דברים כלפי מעלה או שדיבר כקדוש וכמלאך ה' ;

שני אה"כ הריני מבקש מחילה מכבודו ומתאבק בעפר רגלי חמרתו וקנאתו ברוך הוא לה' אשר לא עוב חסדו ואמתו את החיים אשר המה חיים עדנה ולדורות הבאים. אשרי ואשרי חלקו כי בחכמתו ובדקות תריפותו הודיענו עיקר מעיקרי תורתנו הקדושה שכולה תלוי בו :

שב אה"ח היא שעמדה לאבותינו ולנו ותעמוד לבנינו עד עולם וזכות הגייתה יגן עלינו בגלותנו :

שג אה"כ אין ספק שהתורה היא כתרים בפני הפרוענית ומניא ומצלא אותנו מכל צרותנו. ואילו יפורשו כך כל המדרשים והאגדות. המכחישים ישימו מחסום לפיהם אבל יש קצת מהם שאין דרך לנמות בפירושם ימין ושמאל ואיני יורד לסוף דעתם למה כתבום שהרי נתנו יד למכחישי' להתגולל עלינו

עלינו ולהתנפל עלינו ולקחת אותנו למשל ולשנינה שאומרים שאין מסש בדברי הו"ל ובכך סבזים אותם ומלעינים בהם כאילו יצאו מפי טפשים ובוזרים או עוללים ויונקים. אנא אהובי החבר תן לי כלל בזה למען ידעו כי לא אבדה עצה מבני ישראל ולא נסרחה חכמתם :

ע"ד אה"ח תמהני שיש חושבים כזאת על חכמי ישראל הנאמנים והקדושים ואשאל מהם דמה הטריחו עצמם לפרש דברי המשוררים יונים ורומים עובדי כו"מ אשר לא ידעו את ה' ולא עבדוהו. ורוב שירתם אינם אלא ענבים וזינים שזנו אלהיהם. ואם באולי יש בהם קצת חכמה ומליצה הנה יצא מיעוץ שכרם ברוב הפסדום. ודברי התנאים והאמוראים לא מביעיא אינם סבארים אותם אלא דוברים עליהם עתק בנאווה ובוו. והנה לא היה ראוי להם לעשות כך. שהרי גוף השר מכבדין אותה ומשתחוין לה כאילו עוד בחיים חייתה והנהו תפוש זהב וכסף אף שכל רוח אין בקרבו. נניח שישראל בזמן הזה נבלת ישראל הקדום למה לא ינהגו בו כבוד לפחות כמו שנוהגין בגוף של השר זאת ועוד כי לא יבשו עצמותינו ולא נאבדה תקותנו. מפני שאעפ"י שהורקנו מבלי אל כלי והושלכנו מדהו אל דהו הנה אנתנו סבלנו עול הגלות בסבלנות גדול שהרי עינינו היראות שבעבורתנו לא עובנו אלהינו. וכ"ש בימי התנאים והאמוראים שעדין לא נגרעה בכל מכל כל קרן אומתנו כי עדין לחלוותיה של סנהדרין קיימת ועדין לא הסתיר פניו ממנו. ומה גם עתה שאנו בתכלית השפלות והפיזור אנו רואים את פני ה' מציץ מן תרכי שמים להשגיח עלינו במשוב ובחסדו הגדול כי עם כמה הרפתקי דערו עלן נתקיים בנו (ירמיה מ"ו) אך אותך לא אעשה כלה וימרתוך למשפט וזהו תקו' ודאית לנו שהפץ בנו ה' לקדש את שמו הגדול על ידינו כמו שהבטיחנו ביד עבדיו הנביאים. ועוד שלא יחתר סנגר עינם שדרך כל חכמים הקדמונים בין מישראל בין מא"ה היה לכתוב ספריהם בדרך משלים וחידות. (כגון פיטאגור'ש שכתב בספריו אל תאכל פול. לא תשים באצבעך טבעת של זהב) ורבות כאלה. ואמרו מפרשיו שהן הידות אשר תחתיהן יעמדו כל סודות מעלת המדות. וכן כתבו על איזו"מ. ולמת לא שתו זאת על לבם והנה הנם רואים בענין הדינים שאין שכל כשכל חו"ל. ואין הריפות כחריפותם, ואין הכנה כהבנתם :

ע"ה אה"כ עונותינו הטו אלה וחטאתינו סנעו הטוב ממנו. ה' יסיר את לב האבן מבשרנו. ובין כך ובין כך תן לי הכלל ששאלתי מסך :

ע"ו אה"ח אביא בראשונה שני מאמרים ואח"כ אורה לך הכללים שמצאתי על זה הענין. איתא בכתבנית (פ"ק דף ה' סע"ב) א"ר יוחנן יעקב אבינו לא מת א"ל רב נחמן וכי בכדי ספרו ספרניא וחננו חנמיא וקברו קבריא א"ל מקרא אני דורש שנאמר (ירמיה מ"ו כ"ו) אל תירא עבדי יעקב ואל תחת ישראל כי הנני מושיעך סרחוק ואת זרעך מארץ שבים. מקיש הוא לזרעו מה זרעו בחיים אף הוא בחיים. והנה נחלקו המפרשים על פירוש זה המאמר. הנשר הגדול רש"י והרב ר' ישעיה פינשו סבינין איתו כפשוטו מסש ועל מה שהקשה בכדי ספרו וכו' אמרו שכונת ר' יוחנן לומר שנראה להם שמת אבל באמת לא מת. והרשב"א ומהרש"א פירשו שכונתו לומר שמת אלא שמה שאמרו לא מת משום שלא היתה פסולת בורעו וכו'. ולפי דעתי אמר בעל הכאמר יעקב אבינו לא מת ושמע השומע והבין דלא מת דעתי היינו לא מת מסש. ולכן הקשה לו וכי בכדי ספרו וחננו וקברו דהא כתיב (בראשית כ' א') ויפול יוסף על פני אביו ויכך עליו ובתיב (שם נ') ויתנפו תרופאים

הרופאים את ישראל וכתוב וקברו אותו במערת שדה המכפלה ואין עושין כה לחי והשיב לו ר' יוחנן מקרא אני דורש. כלומר בודאי שמת אלא שאני דורש המקרא הזה בלבד שמבטיח לו הגאולה כאילו היה מתהלך בארצות החיים וכאילו לא היה פסוק אחר שמעיד שמת. ומפשוט הפסוק הזה בלי זכרון אחרים נראה שהוא בחיים כזרעו. והו הבנת המאמר לפי הפשוט. (תו גמין פ"ק דף ז' ע"א) איתא א"ל רב הונא רב אשי מ"ד וקניה (יהושע ט"ו כ"ב) ודימונה ועדעדה א"ל מותבתא דארעא דישראל קחשיב א"ל אמו לא ידענא דמותבתא דא"י קחשיב רב גביהה סבי ארניוא אמר בה טעמא כל שיש לו קנאה על חבירו ודומם שוכן עדי עד עושה לו דין. וכן דרשו על (שם שם לא) צלקג ומדסנה ומנסנה כל שיש לו צעקת לניסא על חבירו ודומם שוכן בסנה עושה לו דין. אתה רואה שרב הונא היה שואל לרב אשי אם דרש או שמע איזה דרש על הפסוק הנ"ל ולא שאל על פשוטו והראיה שבשאל מותבתא דא"י קחשיב הוה אפו עליו והשיב לו אמו לא ידענא וכו'. ורב גביהה דורש אותיות או תנועות התיבות אעפ"י שידוע שאין זה פשוטו של מקרא וכן צריך לומר בכל הדרשות. שאם תאמר שכל מה שאח"ל דרך דרש חשבוהו לפשט נמצאת אוכר שלא היו מבינין פשט הפסוקים ואין לומר ולא לחשוב כזה בנאוני עולם:

ש"ן אה"כ אין דעתי נוחה בסברתך לבדה. ולכן אמיר נא לי מה סברת המפרשים על המדרשים והאגרות:

צ"ה אה"ח שלוש מחלוקות בדבר (ספר שני לוחות הברית תורה שבע"פ דיבור המתחיל כלל דרושים ואגרות ד' ת"י רע"ב) דע והבן כי המדרשים הן על ג' דרכים יש מהן שהם דרך גומא כמ"ש בפ' גיר הנשה (דף צ' ע"ב) דבית תורה בלשון הבאי כגון ערים גדולות ובצורות בשמים (דברים א') דברו נביאים בלשון הבאי ותבקע הארץ בקולם (מלכים א' א') דברו חכמים לשון האי ויש בהן כדברי רבה בר בר תנה בפרק הסוכר את הספינה שהן דרך גומא שדרך בני אדם לדבר כן. ויש מן הדרשות שהן על דרך מעשה נסים שמראה הקב"ה כחו והראה להם מעשי נוראים ומתמיהים כמ"ש בדניאל וראיתי אני לבדי את המראה. וכן יונה בן אמתי שבלעו הדג והקיאו ורבים כיוצא בהם וכו'. ויש מן המדרשים שכונת חכמים בהן לדרוש המקרא בכל ענין שיכולים לדרוש וממנו על מ"ש אחת דבר אלהים שתיים זו שמעתי. וכן מ"ש הלא כה דברי כאש נאם ה' וכפמיש יפוצץ סלע (ירמיה כ"ג כ"ט) ולמדו סוה שמקרא א' יוצא לכמה פעמים כמ"ש בפ' דיני מסונות. ואל תתמה על זה הלא תראה רוב פעמים אפילו הדיוט א' מדבר דברים מורכבים שיש להם שני פנים וכ"ש דברי חכמה שנאמרו ברות הקודש ועד"ו דורשין המקרא בכל ענין שיכולין לדורשו. ואמרו אין מקרא יוצא מידי פשוטו שהוא העיקר. וכל המדרשות הנדרשין בו יש מהן שהוא עיקר קרוב לפשט ויש מהן שיש בו רמו כמעט. הלא תראה מה שדרש א' מהחכמים בפ"ק דתעניות שאמר יעקב אבינו לא מת והשיב לו חכם אחר וכי בחנם הספירוהו הספרנים וחנמו החונמים וקברו הקבורים והשיב לו מקרא אני דורש כלומר גם אני יודע שמת אלא אני מתכוין לדרוש המקרא בכל ענין שראוי ואם אי אפשר להיות המדרש כמשמעו יש בו רמו שיש לומר לא מת כמ"ש צדיקים אפילו במיתתן הן חיים לפי ששם זוכרם ומעשיהם קיימן לעולם. וזה תמצא וכו' ע"ש:

הכת השנית הוא הרמב"ם ז"ל שאמר שהמדרשים והאגרות יש בהם חכמה עמוקה

נב שני יוכה רביעי כוזרי

עמוקה שהעלימוה מעיני העם פן יהיה לבזו בעיניהם כדכתיב (משלי כ"ג ט') באוני כסיל אל תדבר פן יבזו לשכל מליך ;
 הבת השלישית הם המקיבלים אשר לפי דעתם אין מאמר בלא סוד ואין מדרש בלא העלם ואין אנרה בלי מסתור ולכן כרם קדושים וכלם טהורים כלם ברורים והסבא מכריו בזהר פ' משפטים (דפוס קרום"ינא ולובלן עמוד קע"ג ודפוס סנט"ובה דף צ"ט סע"א) אנרה חידה. ויהי מה לכל הסברות יש בהן חכמה רבה אלא שמרוב הגלילות והמלפולים לא יכולנו לבוא בסודם ;

שנ אה"כ המוני כסוך. אבל תמהני איך לא יש בכל הכרדשים דבר כפי הפשוט ;

שני אה"ה יש ויש. וכן בסיפורים וברפואות ובכמה דברים שאנו חושבים שהן בלתי אפשריים ;

שני אה"כ הודיעני קצת מהם ;

שיב אה"ה דע אדוני המלך שהרבה דברים הנאמרים באמת היו לנו לזרא ספני שאין אנו בקיאים בהן. כנון קנה זכויות הסורה צחות או עכירות האויר. או מפני רוע מזג הארצות כנון תחת הקטבים אשר אין שם אלא יום ולילה בכל השנה כל הקיץ יום וכל החורף לילה. או ספני טרחק הארצות אשר לא ראינו דברים כאלה מימינו ואפילו באזנינו לא שמענו. או ספני שאין לנו יחס ולא קירוב דעת עם יושבי הארץ היא או ספענות אחרות. וכיון שלא נסינו בדברים כאלה נראה לנו שאי אפשר שימצא כזה. ובאמת שזוהי סברת פתי ובער אבל החכם יחפש בכל מאמצי כחו לידע האמת וכן ראוי לעשות. ועתה אמשול לך משל ויהיה ראייה לדברי. במדינת הודו המזרחית יש עמים רבים שעובדים ע"ג והגדול שבנימוסיהם הוא שלא לאכול שום בעל חי ובכן אינן אוכלים לא בשר ולא דגים ולא שקצים ורמשים והאנוכל מהם הוא משוקץ ומתועב ביניהם ולקצת מהעמים האלו יש מלכות וממשלה וקצתם הם תחת ממשלת הג'ראן סוג'ול שהוא סלך גדול ועצום בהודו באמנות סח"מר ועוברים לפרה וההורג פרה בארץ ממשלתם אחת דתו להמית בייסורין קשים ורעים. ואותם שהם תחת מלכות התורמים כשרואים שיושבי הארץ רוצים לשחוט פרה פודין אותה במטון הרבה ובכן כששרי המדינות רוצין להזיל זהב מכיס אלו הבוערין עושין כאלו הורגים פרה ומוציאין מידם בזאת התחבוכה הון רב וזה לפי שהפרה היא האלוה הנרול שלהם המושיעם והמצילם מכל צרה וצוקה לפי דעתם המשובש. ולחם שלהם הוא של אורז. ושאר סוגנם הוא חסאה וכל מיני פירות. והנה לפי עיקרי הרפואה הוא ודאי ואמת שהמאכל אחר שנכנס בפה הולך דרך הושט אל האסמוסכא ומשם אל בני מעים ומשם אחר הקפות רבות ללב ושם נשתנה סראיתו ונעשה דם ומהדם נעשה בשר דהיינו אדם. נניח עתה שהשית ברא כל שאר בני אדם חוץ מאלו ההודיים בטבע שיוכלו לחיות כל ימיהם בלי מאכל ומשקה ולא ידעו שיש מין בני אדם שאינן יכולין לחיות בלי אכילה ושתייה. אילו יבוא לגלילותינו אחד סאניג הודו ויאכל וישתה בפנינו ויאמר לנו שהאורז והפירות שאוכל נעשין בשר ומחזיקין ומהיין אותו היינו סבוין דבריו ומלעינין עליו ואוטרים שהן דברי שחוק והתול ושהוא כסום כפיד אין הבין לפי שלא ראינו כזה מימינו. אבל כיון שהורגלנו בכך לא יפלא בעינינו שכשם שכל מיני סאכלנו נהפכין בנו לבשר אדם כן יעשה להם :ועפ"י שאינם אוכלים שום

שום סין בשר :

שיג אה"כ כל מה שאמרת אמת ויציב אבל תאבה נפשי לראות מה התולדה היוצאת מהקדמתך זאת :

שיד אה"ח הוא אשר דברתי בראשונה שהרבה סדברי חז"ל לא יכנסו באזנינו מפני שאנו רחוקים מארצם דהיינו בכל ופרס אשר יש בהם דברים לא שערום אנשי גליל האיבר"ופה בין בטבע ומדות האנשים . ואעפ"י שיושבי האיבר"ופה הם חכמים מכל שאר בני אדם והולכים מסוף העולם ועד סופו ותוקרים בשוג טעם ודעת בשכלם הוך והחריף מה שראוי לידע במדינות הרחוקות הן מחכמת הטבע הן מחכמת הרפואה הן מסרות וישיבי חלד הנה אף שמגלים מפת נכסה להם משחיים כי יש כמה וכמה מקומות ומדינות שא"א לילך בהן מפתח הערביים או מלכמים אחרים שודדי יום ושודדי לילה . או מפני מדברות אשר אין להם סוף ארץ ציה ושכחה ואין דרך לעבור שם כי יכלו ימיהם ברעב ובצמא ובחוסר כל . מה שלא יארע ליושבי הארץ אשר הולכים ארחות עקלקלות וקצרות . ולהוכיח מה שאמרת אביא מאמר של רבה בפ' הספינה (דף ע"ג ע"א וז"ל אמר רבה האי גלגל דמטבע לספינתא מטחו כי צוציתא דנורא חירותי וזיל אישר) . ר"ל שהגלגל שראוי להמביע הספינה דהיינו כשיש רוח סערה בים נראה עליו כסין ניצוץ של אש . ואם יסופר זה למי שלא ראהו או למי שלא קרא בדברי החובלים והמלחים יחשוב ברעתו שזה הכל . עוד איתא התם (שם דף ע"ג ע"ב) אמר רבה בר בר חנה זימנא חדא הוה קאזלינן במדברא ואתלוי בהדן ההיא שייעא דהוה שקיל עפרא ומורח ליה ואמר הא אורחא לדוכתא פלן והא אורחא לדוכתא פלן . אמרין ליה כמה מרחקינן ממיא ואמר לן הבו עפרא יתבינן ליה ואמר לן דמרחקינן תמניא פרסי אפכית ולא יכולת לי . ואין ספק שמי שיושב שליו בביתו ורענן בהיכלו ולא יצא מקור העיר וחוצה אלף אמה סביב יאמר ג"כ שזה דבר בלתי אפשר . אבל מי שראה או שמע שיש הולכי מדבריות באפרי"קא ובאס"יאה וערביים ההלכים כל ימיהם במדבר בשימון דרך כהולך במסלה יודה ויאמר שדברים אלו הן כפשוטן ממש . ואעפ"י שדברי חז"ל אין צריכין חיווק עכ"ז אומר מה ששמעתי וקריתי כזה ממש . איש יהודי היה בליו"ני מאנוסי ספרד ואני ידעתי והי' האישי ההוא תם וישר וירא אלהים וסר טרע . וזה שלש שנים הלך לא"י וזכה למות וליקבר שם . וכפרו לי מכירו ויודעיו לפנים בספרד שהיו מהלכין בדרך עמו בלילה מרוב החום כמנהג הארץ ההיא ושהיו לפעמים הולכין ארחות עקלקלות בדרך סלולה וחביריו ההולכים עמו היו יראים שסא אכדו הדרך הטוב והוא היה לוקח העפר ומריח בו ואומר להם אנתנו עכשיו במדינה פלונית . ולסוף שעה או שתיים היה אומר כבר יצאנו מתחת פלוני ועכשיו אנו בתחת פלוני וכן היה . ועל מה שאמר רבה בב"ח שהשייעא הי' מכיר ע"י ריח העפר כמה היו רחוקים מן המים אחוך שמע לי אספרה את אשר קראתי בספר ישמעאלי אחד אשר נולד בגרא"נאדא בעודה תחת יד הישמעאלים והי' כאשר נפלה כל מלכות גרא"נאדא ביד פירנ"אנרו מלך ספרד (בשנת חמשת אלפים רכ"ב לחשבוננו) ברח לעיר הגדולה פ"ים ושם למד חכמה ומוסר בל' ערב ואח"כ הלך למסעיו בכל מלכות ברבר"יאה ונוסיד"אה וארץ השחרים . בערביא בטוריא ובמדינת אתות מסורח ומסערב ומים . והי' היום שליו הוה בביתיה באי ניר"בי קרוב למלכות פ"י"פ"ל די ברבר"יאה וידדו שם דוגיות הנצורים וישבו מהאי שבי ובתוכו את הנישג הלוה

הלזה ויוליכו אותו לעיר רומי ויתנוהו מתנה להאופיוד ריא'ון עשירי ולמצא חן בעיני עזב את דת התוגרמים ולקח דת הנוצרים ויקראו את שמו יו'אן לי'אן אפריק'אנו ויכתוב בספר את כל המדינות והעירות אשר ראה ובסוף ספר השביעי כתב וז"ל :

שמו אה"כ למה הארכת כל כך בפרטי האנשים שהזכרת לאמת דברי רבה בב"ח :

שמו אה"ח למען יודע כי כנים דברי ואם באולי ירצה שום אדם לראות מה שמענתי ידע שם הספר והמחבר. ואלה דברי יו'אן לי'אן הנזכר לעיל :

באמצע מדבר ליב"ואה רחוק מנהר גיל'ום קרוב לת"ק מילין יש שלשה סבצרים וחמשה או ששה בתים ובהם יש הרבה דקלים טובים . שלשה סבצרים האלו נמצאו זה י"ח שנים ע"י תייר א' הנקרא המ"ר אשר תעה במדבר בישימון דרך מחמת תוכי שבא לו בעינים . ולפי שלא היה בכל השיירא אדם שידע את הדרך אשר ילכו בה אלא הוא לבדו היה רוכב על גמל והוֹך בראש כולם ובכל מיל ומיך היה שואל מאתם מלא קומצו של וזל שבמדבר והיה מריח בו ברוב בקיאותו וכשהגיעו קרוב ליישוב מ' מילין אמר לבני השיירא דעו שאנו קרובים אל איזה יישוב ויפג לבס כי לא האמינו לו מפני שהיו יודעים שהם רחוקים מסצרים ת"ף מילין והיו חוששין שנוורו אחר . אמנם ביום השלישי הגיעו לשלשה סבצרים הנ"ל והיה בראות יושביהם פנים חרשות ויחתו וייראו מאד ויסגרו בתוך סבצריהם ולא היו רוצים לתת מים לבני השיירא מהבורות אשר במבצרים ואנשי השיירא נפשם בהם תתעמף בצמא וילחמו עם האנשים ההם ויכבשום וישאבו מים כרצונם ויסעו וילכו לדרכם . ולא להם זה היתרון לבר בחוש הריח אלא גם בחוש הראות שהוא יקר להם ולציידיהם ולמלהים אשר עיניהם רגילים להביט מרחוק מה שלא ישוער במדברות בימים ובשדות וזה לא ימצא ביושבי הערים כי עיניהם לא נכונו לכך כידוע לבקי בחכמת הניתוח :

הרי לך שמה שנראה דבר תמוה ובלתי ראוי להאמין נכון מה שסיפר רבה בב"ח מההוא טייעא הוא דבר מורגל במקומות רחוקים מגלילותינו ואם נראה זר בעינינו הוא מפני הסיון וריעותינו לא מפני שהדבר בעצמו בלתי אפשר :

שיין אה"כ ישלם ה' פעלך אשר הראיתני ראיות ברורות וטובות להוכיח שחז"ל היו בקיאים בכל החכמות ושיש במדרשי אנדה חכמה ומוסר אך שאין לנו דרך לבוא עד תכונתם כי לא מסרו לנו כללים עליהם כמו שמסרונו בדרכי התלמוד לענין הדינים. והנה נפשי צהלה ושמחה על כל מה ששמעתי ממך . ולפי שהמדתני אותך היום מאד איני רוצה להטריחך יותר . ובכן קומה אהובי החבר ולך לסנותךד הלילה ומחר תבוא אלי כי עליך מלאכת הויכוחים לנכור :

שיח אה"ח כדברך אדוני המלך בן אעשה : סליק ויכוח רביעי

ויכוח חמישי

בגלל והלאה עוד למיטת חז"ל מקוד סעיבור ולגב גלגל משיב קוסיות טלומות סמטוריים עליו ;
א אה"כ חזקתני ותוכל בעוצם מענותיך ובאמתת ראיותיך באמנות חז"ל כי אם יתנה עלי מתנה מכחישים לא יירא לבי . אבל לא דברת דבר בסוד העיבור והנה נכספה וגם כלתה גפשי להתוכח עמך על ענין